

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
імені Івана Боберського
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Сороколів Н. С.

Лекція № 2

Тема: «Ключові компетентності в країнах Європейського Союзу. Вклад фізичного виховання у розвиток ключових компетентностей»

з навчальної дисципліни

„КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ”

План

1. Поняття та передумови до визначення «ключових компетентностей» в країнах Європейського Союзу.
2. Розвиток ключових компетентностей на рівні обов'язкової освіти у формальній та неформальній освіті. Визначення та відбір ключових компетентностей на рівні обов'язкової освіти.
3. Оцінка та сертифікація ключових компетентностей: показники та еталонні рівні. Співпраця на міжнародному рівні.
4. Майбутні завдання систем навчання в Європейському Союзі. Формування ключових компетентностей для загальноосвітньої освіти (на загальноосвітньому рівні школи).
5. Проблеми та тенденції шкільного фізичного виховання за кордоном.
6. Засоби фізичного виховання для формування ключових компетентностей.

Основна мета шкільної європейської освіти – підготувати учнів до ефективного функціонування в позашкільних реаліях. Це передбачає надання їм знань, умінь та навичок, які можна застосувати у повсякденному житті. Однак дослідження показують, що багато людей не в змозі застосувати знання та навички, набуті в школі, в нових умовах. Відсутність цієї навички не дозволяє навіть найкращим учням стати компетентними дорослими. Тому, в кінці ХХ століття, внаслідок радикальних соціально-економічних змін, в країнах Європейського Союзу виникла потреба запровадження компетентнісного навчання (Kompetencje kluczowe, 2002).

Передумовою для запровадження компетентнісного підходу в шкільних освітніх програмах країн Європейського Союзу стали зміни в культурному, політичному житті та в галузі економіки; комунікація, розвиток міжнародного співробітництва, посилення конкуренції між окремими країнами. Відтак, у європейських країнах все частіше спостерігається бажання визначити знання,

вміння, навички, здібності та ставлення, які дозволяють громадянам брати активну участь у новому суспільстві знань.

Варто зазначити, що єдиного підходу у визначенні поняття «компетентності» серед зарубіжних науковців не існує.

Так, М. Роменвілл стверджує, що французький термін «compétence» спочатку використовувався в контексті професійної підготовки для визначення здатності якісно виконувати задане завдання. За останні десятиліття цей термін закріпився в шкільній освіті, де йдеться про «здатність» або «потенціал» індивіда бути ефективним у певній ситуації. Важливим є не стільки знання, скільки здатність застосовувати його (М. Роменвілл, 1996).

Для П. Перренуда наголошує на тому, що «компетентність» означає надання можливості людині мобілізувати та застосовувати вже отримані знання у складних, різноманітних та непередбачуваних ситуаціях. Він пропонує таке визначення компетенції як здатність ефективно діяти у багатьох конкретних ситуаціях, здатність ґрунтується на знаннях, але не обмежується ними (Перренуда, 1997).

Вайнерт робить висновок, що у багатьох дисциплінах "поняття компетентності» трактується як більш-менш спеціалізована система здібностей, умінь чи навичок, необхідних або достатніх для досягнення певної мети особистості (Вайнерт, 2001).

Дж. Кулахан запропонував під терміном «компетентність» розуміти як «загальні здібності, що засновані на знаннях, досвіді та цінностях, а також схильності, що набуті в результаті навчальних взаємодій». (Кулахан, 1996).

М. Канто-Спербер та Ж.-П. Дюпю визначають ключові компетентності як компетенції, що необхідні з точки зору гідного життя. Хоча, на думку авторів, гідне життя може набувати багатьох форм, основними його ознаками є успішні, відповідальні та продуктивні дії вдома, у світі економіки та у світі політики. На їхню думку, необхідні для цього компетентності виходять за рамки предметних знань (М. Канто-Спербер, 2001).

Дж. Гуді вважає, що основні компетентності повинні стосуватися того, як найкраще проводити час на роботі та відпочинку в межах громади, в якій живе людина (Дж. Гуді, 2001). На його думку, у Європі необхідно формувати нового конкурентоспроможного європейця – працівника та громадянина, який озброєний не лише технічними навичками, але й підприємницьким духом. Підприємництво в цьому контексті розуміється як творчість, інноваційність, гнучкість, навички роботи в команді, прийняття рішень (Дж. Гуді, 2001).

В Оксфордському словнику англійської мови термін «компетентність» характеризується як сформована поведінка або способи дії, що представляють переконання чи погляди. У контексті освіти ставлення найбільше пов'язане з особистими компетентностями, такими як когнітивна цікавість, мотивація, креативність, скептицизм, чесність, ентузіазм, самооцінка, достовірність, відповідальність, здатність до ініціативи, наполегливість.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що в країнах Європейського Союзу відсутнє єдине універсальне визначення поняття ключових

компетентностей. Незалежно від відмінностей у концептуалізації та тлумаченні цього терміна, більшість дослідників стверджують, що для того, щоб термін «компетентність» був окреслений як «ключовий», «головний» або «базовий», він повинен означати щось важливе і корисне для особистості й суспільства та дає можливість людині успішно інтегруватися з різними соціальними групами, зберігаючи незалежність та здатність ефективно працювати як у відомих, так і невідомих середовищах.

На рівні обов'язкової освіти у французькому співтоваристві Бельгії використовується дві групи термінів для опису поняття ключових компетентностей: пороги компетенції й цільові компетенції та необхідні знання і вміння.

Пороги компетенцій – означає систему відліку, яка структурно представляє ключові компетентності, які учні повинні здобути після перших восьми років обов'язкової освіти. Оволодіння цими компетенціями вважається необхідним з точки зору соціальної інтеграції та можливості продовження освіти.

Цільові компетенції та необхідні знання і вміння означає систему відліку, яка структурно представляє ключові компетентності, які очікуються від випускників середньої школи.

У Бельгійській системі освіти реалізація ключових компетентностей здійснюється через викладання основних вісьмох предметів: математика, французька, наука (вступні класи в початковій школі; біологія, хімія та фізика в середній школі), географія, історія, фізичне виховання, сучасні іноземні мови.

У зв'язку з цим в Бельгійській системі освіти переглянуто та реформовано навчальні програми. Навчальні програми перестали орієнтуватися на зміст викладання та почали коливатися навколо рівнів компетентності, яких повинен досягти учень у певний час шкільної кар'єри.

Зважаючи на це, французька громада Бельгії та шкільна влада повинні спонукали школи:

- створювати ситуації, які вимагають від учнів одночасно використовувати міжнавчальних та предметних компетентностей (включаючи знання та вміння);
- вони віддають перевагу заняттям, які вимагають від учнів дослідницької та творчої позиції;
- створюють зв'язки між теорією та практикою, щоб здобуття знань можна було базувати на практичному досвіді;
- прагнути досягти балансу між індивідуальною та командною роботою та розвивати вміння учнів брати участь у досягненні конкретних цілей;
- вимагати від учнів дотримання принципу, що всі завдання, які отримують в межах шкільних предметів – необхідні школі та повинні виконуватися;
- зробити шкільну та професійну орієнтацію невід'ємною частиною навчального процесу, даючи учням розуміння основ різних професій та інформувати їх про можливості подальшої освіти;

- використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для підвищення самостійності учнів у навчальному процесі та для кращої адаптації методів навчання до індивідуальних потреб;
- формувати потребу в культурі та творчості та у співпраці з відповідними установами, сприяти участі в культурних та спортивних заходах;
- навчити поважати різні переконання та прищепити обов'язок протистояти фізичному та психологічному насильству; розвивати демократичні навички як вираження громадянської та відповідальної поведінки в школі;
- активно та конструктивно брати участь у житті місцевої громади та громадських дискусіях.

Фізичне виховання у Бельгійських школах спрямоване на розвиток особистості та сприяє формуванню співпраці учнів. Реформа навчальних програм, яка змістила фокус від змісту викладання до компетентностей учнів, супроводжувалась зміною підходу до оцінювання учнів. Був прийнятий підхід, при якому здатність практично використовувати знання найбільш цінується. Важливою стала різниця між зовнішнім оцінюванням, яке організоване Міністерством освіти Французької громади Бельгії та є суто інформативним, діагностичним та формуючим та внутрішнім оцінюванням навчальних досягнень учнів.

У німецькомовній громаді Бельгії, термін «компетентність» визначався як об'єктивна та поперечна здатність до отримання знань, практичних навичок та поглядів. Основна мета освіти в початковій та середній школі – формування компетентностей. Завдання школи – забезпечити всіх учнів умовами, що сприяють досягненню максимального рівня компетентності, включаючи ключові компетентності. Навчання повинно бути організоване таким чином, щоб учні могли активно брати участь у процесі засвоєння знань та компетентностей. Для кращого розуміння мети навчання метод навчання та зміст повинні бути адаптовані до життєвого досвіду учнів.

У німецькомовній спільноті Бельгії основними навчальними предметами є: рідна мова, психомоторні вправи та фізкультура, мистецтвознавство та ручна робота, математика, екологічні знання, перша іноземна мова, релігія чи етика. Крім того, під час усіх занять слід прищеплюються навички навчання та соціальне ставлення.

Формування ключових компетентностей у німецькомовній громаді Бельгії залежить від щабля освіти та вимог свідоцтва про закінчення певного етапу навчання, яке є офіційним підтвердженням оволодіння учнями ключовими компетентностями, рекомендованими для даного рівня. На рівні початкової школи оцінюються такі навчальні предмети: рідна мова, перша іноземна мова, математика, фізичне виховання та психомоторні навички, мистецтво та ручна робота, знання навколишнього середовища. На рівні перших двох класів середньої школи в основні навчальні програми включаються ключові навички з наступних предметів навчання: рідна мова, перша іноземна мова, математика, історія, географія, наука і техніка, фізичне виховання та спорт. На рівні наступних двох етапів, кожен у дворічному

навчальному циклі, обов'язкові предмети, що підлягають оцінюванню, будуть доповнені факультативними предметами. Керівний орган або керівник школи можуть прийняти рішення про подальше розширення переліку цих предметів.

У фламандській спільноті Бельгії термін «компетентність» має багатовимірний характер, оскільки це поєднання знань, умінь та навичок; виникає у різних ситуаціях та контекстах, як формальних, так і неофіційних, свідомим та підсвідомим способом; він повинен відповідати вимогам конкретної ситуації чи завдання; є необхідною умовою, хоча й недостатньою, для кожної дії, яка вживається в усі часи.

Ключові компетентності можуть бути передані у багатьох інших ситуаціях та контекстах; мають багатофункціональний характер, оскільки допомагають досягти різних цілей, вирішувати різні проблеми та виконувати різні завдання.

У фламандській громаді Бельгії в шкільній освіті виділено шість ключових компетентностей:

1. Соціальна компетентність, що передбачає активну участь у суспільстві з повагою до його полікультурного виміру та поваги до принципу рівних можливостей; комунікативні компетентності (включаючи наполегливість, здатність захищати себе та зрілість); можливість співпраці.

2. Позитивний самообраз, який необхідний для саморозвитку та включає віру у власні здібності.

3. Здатність діяти і мислити самостійно реалізовується у компетентності в галузі збору та обробки даних (включаючи знання інформаційно-комунікаційних технологій); здатності вирішувати проблеми; самоспрямованості та саморегуляції (включаючи почуття відповідальності); здатності критично мислити та діяти, здатності до рефлексії.

4. Мотиваційні компетентності передбачають сміливість у пошуку та бажання вчитися та можливість ініціативи.

5. Інтелектуальна ефективність включає творчість та винахідливість, а також гнучкість та адаптованість.

6. Функціональні компетенції – реалізуються через мовні компетентності та технічну компетентність.

Більшість стандартів вимог та цілей розвитку тісно пов'язані з конкретною предметною областю (початкова школа) або конкретним предметом викладання (середня школа). Завдання міжнавчальних чи позанавчальних програм організовані відповідно до соціальних пріоритетів і включають здатність самостійно вчитися, соціальні навички, громадянське ставлення, ставлення до здоров'я, екологія, самовираження та творчість.

У шкільній освіті ключові компетентності реалізуються через основні предмети. Навчальна програма включає наступні обов'язкові предмети: релігія або етика, німецька, французька, математика, історія, географія, наука, мистецтво та музика, технічна освіта, фізичне виховання та іноземна мова.

У Данській системі шкільної освіти термін «ключові компетентності» означають вміння застосовувати свої знання в різних ситуаціях.

В Данії визначено десять ключових компетентностей, а саме:

- соціальні компетентності;
- компетентності в галузі грамотності;
- навички навчання;
- комунікаційні компетентності;
- компетентність самостійно приймати рішення;
- демократичні компетентності;
- екологічна компетентність;
- культурні компетентності;
- компетентності в галузі охорони здоров'я, пов'язані зі спортом та фізичним розвитком;
- компетентність творчості та інновацій.

Формування ключових компетентностей у школах Данії покладається, на місцеві органи управління освітою, які повинні дотримуватися навчальних програм, розроблених міністерством. Вони забезпечують організацію викладання з кожного предмету, включаючи підбір змісту, методів та навчальних посібників. Викладання повинно бути індивідуальним, щоб відповідати потребам кожного учня. Шкільна рада відповідає за вибір навчальних матеріалів та підручників. Вчителі вільно обирають методи навчання.

У школах Данії існують чотири основних предмети, де реалізовується компетентнісний підхід. Це такі предмети як данська мова, математика, релігія, фізичне виховання та спорт. Окрім цього учні мають можливість обирати додатково наступні предмети – англійську мову, історію, музику, науку, мистецтво, соціальні предмети, географію, біологію, фізику, хімію, ручну роботу, обробку деревини / металів та домашні заняття.

Навчання з кожного предмету, які викладаються в загальнообов'язковій школі, в тому числі з фізичного виховання і спорту, здійснюється за навчальними програмами, що затверджені Урядом Данії.

У Грецькій системі шкільної освіти термін «компетентність» не зустрічається, однак широко використовується термін «навички». В правових актах чи інших офіційних документах найближчий до цього поняття грецький термін «динатотити», що означає інтелектуальні та фізичні здібності.

У навчальних програмах з усіх предметів передбачається розвиток наступних міжнавчальних навичок (Офіційний журнал 1366/2000):

- навички спілкування (говоріння, розуміння, читання, письмо, логічна аргументація, навички бесіди) та вміння використовувати цифри та математичні поняття у повсякденному житті;
- навички, пов'язані з використанням різних джерел інформації та інструментів для ідентифікації, аналізу, оцінки та подання даних, а також вміння боротися з інформаційним шумом;
- навички, необхідні для роботи в команді (повага та визнання різних аргументів, оптимізація соціальної взаємодії та набуття соціальних навичок);

- навички, необхідні для покращення індивідуальних результатів навчання (аналітичне мислення та вирішення проблем). Процес вдосконалення ґрунтується на критичній оцінці роботи учнів із використанням внутрішніх та зовнішніх критеріїв, контрольних та коригувальних дій, а також формуванні необхідних навичок та плануванні відповідних стратегій;

- здатність приймати рішення (на рівні особистості та соціальної групи) у таких сферах, як захист навколишнього середовища;

- навички, пов'язані з управлінням природними, фінансовими та соціальними ресурсами;

- вміння використовувати свої знання та вміння для охорони здоров'я на рівні особистості та суспільства;

- творче ставлення та чуйність до мистецтва, а також здатність позитивно отримувати та створювати твори мистецтва;

- використовуючи свої знання та ієрархію цінностей для прийняття власних суджень, необхідних з точки зору прийняття рішень;

- здатність критично оцінювати інформацію, цінності та переконання.

Реалізація вище окреслених навичок здійснюється через зміст обов'язкових предметів грецької системи шкільної освіти, таких як грецька мова, математика, фізика, релігія, історія, фізичне виховання, природа та мистецтво.

В іспанській системі освіти термін «компетентність» використовується в контексті зайнятості, але він не відображається в термінології загальної освіти, використовується термін «вміння» і характеризується як потенціал можливостей, які існують у кожній людині і стосуються набуття знань та вмінь. Окрім цього, існує розмежування між навичками, які повинні бути набуті до кінця початкової школи, та вміннями, які повинні бути набуті до кінця середньої школи. Відповідно початкова школа повинна розвивати в учнів такі навички:

- правильне використання іспанської та офіційної мови відповідної автономної громади;

- розуміння та формулювання простих повідомлень іноземною мовою;

- використання простої арифметики та основ логіки в повсякденних ситуаціях;

- набуття навичок, необхідних для самостійного функціонування в домашньому та сімейному середовищі та в соціальній групі;

- сприймаючи основні цінності, що керують життям особистості та спілкуванням у групі, та діють відповідно до цих цінностей;

- використання різних форм художнього вираження;

- визнання особливостей матеріального, соціального та культурного середовища та пошуку в ньому місця для власної діяльності;

- визнання важливості питань, пов'язаних з особистим здоров'ям та гігієною, природою та охороною навколишнього середовища;

- використання заняття фізичною культурою та спортом для власного розвитку.

Щодо середньої загальної освіти, то в іспанській системі освіти передбачено формування одинадцятьох ключових навичок, а саме:

обов'язкової середньої освіти:

- розуміння та правильне формулювання усних та письмових текстів, що становлять значні труднощі, іспанською мовою та офіційною мовою відповідної автономної громади;
- розуміння та розмову іноземною мовою;
- використовувати різні джерела інформації, критично їх оцінювати та самостійно шукати знання;
- поведінка відповідно до принципів співпраці, відповідальності та етики, солідарності та толерантності та дотримання принципу недискримінації;
- ознайомитись з мистецтвом та культурою, поважати та цінувати їхню цінність;
- аналіз основних факторів, що впливають на суспільство, та ознайомлення з основними законами природи;
- розуміння практичного застосування знань та елементарних знань технології;
- ознайомлюючись з віруваннями, поглядами та цінностями рідної традиції та культурної спадщини, критично оцінюють їх та вибирають найбільш підходящий варіант;
- оцінка поведінки, що впливає на здоров'я, ставлення споживачів та навколишнє середовище;
- пізнання соціального, природного та культурного середовища та використання його для власного розвитку;
- використовувати заняття фізичною культурою та спортом для власного розвитку.

Навчальні програми кожного предмета містять не тільки цілі та зміст освіти, а й навчальні підходи, що сприяють формуванню навичок. Методи навчання, які використовуються в початковій та середній школі, повинні сприяти всебічному розвитку учня, а також повинні бути адаптовані до його індивідуального темпу розвитку. З урахуванням потреб кожного учня вони повинні розвивати навички самонавчання та навички роботи в команді.

У основних навчальних програмах загальноосвітніх шкіл Іспанії перелічені наступні обов'язкові навчальні предмети: природознавство, фізичне виховання, мистецтвознавство, гуманітарні науки з географією та історією (включаючи етику), іноземні мови, іспанська мова та література, мова та література автономних співтовариств, математика, технології, музика, релігія та міжнавчальні питання.

В школах Іспанії в базовій школі під час уроку фізичної культури ставиться акцент на розвиток таких ключових компетентностей як: навички, необхідні для самостійного функціонування в домашніх умовах та сім'ї та в соціальній групі; розпізнавання характеристик навколишнього середовища, соціального середовища; культурні та пошук простору для власної діяльності; визнаючи важливість питань, пов'язаних з власним здоров'ям та особистою

гігієною; захист природи та довкілля; використання уроків фізичної культури і спорту для власного розвитку.

Однак, не ставиться за мету під час уроку фізичної культури розвиток таких умінь, як: розуміння, формулювання та спілкування простими реченнями іноземною мовою; оцінка основних цінностей управління життям особистості та взаємоіснуванням в групі, і слідувати цим цінностям; використання різних художніх форм.

В середніх школах Іспанії під час уроку фізичної культури в навчальних програмах акцентується увага на розвиток таких навичок, як:

- розуміння та правильне формулювання усної та письмової заяви про значні труднощі іспанською мовою та в офіційною мовою територіальної громади;
- розуміння та спілкування іноземною мовою; використання різних джерел інформації, критичний їх аналіз та самостійний пошук інформації;
- дотримання правил співпраці, відповідальності та толерантного ставлення, правил недискримінації;
- ознайомлення з мистецтвом та культурою, поважаючи та цінуючи їхню цінність;
- аналіз основних факторів, що впливає на суспільство та ознайомлення із законами природи;
- ознайомлення з культурною спадщиною, аналіз національних традицій, критична їх оцінка;
- ознайомлення із навколишнім середовищем, природними явищами та культурними традиціями й використання їх для власного розвитку.

Поза увагою в навчальних програмах Іспанію у фізичному вихованні є розвиток таких навичок як: розуміння практичного застосування отриманих знань та елементарних знань з технологій; оцінка поведінки, що впливає на стан здоров'я, ставлення до споживачів та навколишнє середовище; використання уроків фізичної культури і спорт для власного розвитку.

Навчальна програма для початкової та середньої освіти у Франції детально визначає компетентності, які учні повинні демонструвати з певних предметів наприкінці кожного етапу навчання, особливо в кінці початкової школи (Компетенції ключове, 2002).

У дисертаційному дослідженні В.Папіжук стверджує, що у французькій системі освіти пріоритетне місце займає компетентнісний підхід у навчанні. Французькі науковці Ф. Ропе, Ф. Жонаер, Л. Тангі визначають його як необхідна передумова вдосконалення системи шкільної освіти.

Існує сім базових компетентностей, володіння якими забезпечить ефективність життєдіяльності громадян: володіння рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математична компетентність та базові компетентності в галузі науки і техніки; інформаційно-комунікаційна компетентність;

гуманістична культура; громадянські й соціальні компетентності; самостійність і ініціативність та уміння вчитись (Папіжук, 2011).

На основі аналізу розвитку змісту французької шкільної освіти у XXI столітті визначено такі його головні тенденції, як демократизація, гуманізація і гуманітаризація, збагачення та осучаснення інваріантного компоненту змісту освіти, фундаменталізація змісту шкільних програм, упровадження нових навчальних дисциплін, інформатизація, стандартизація, орієнтація на компетентнісний підхід (Папіжук, 2011).

Специфіка французької системи освіти полягає в тому, що формування предметних компетентностей тісно пов'язане з розвитком загальних компетенцій. Формування ключових компетентностей покладено на десять предметних галузей: громадянська освіта, література, правильне володіння французькою мовою, іноземна (або регіональна) мова, історія, географія, арифметика та математика, наукові предмети та технології, мистецька освіта, фізичне виховання та спорт. Усі навчальні предмети вносять свій внесок у процес формування ключових компетентностей, які оцінюються вчителями наприкінці кожного навчального року.

На рівні початкової школи та середньої освіти в Ірландії все частіше використовується термін майстерність або ключова навичка. Термін "ключова компетентність" не використовується. Однак, виявлено, що в Ірландській системі шкільної освіти робиться акцент на формування ключових навичок за вісьмома категоріями: навички спілкування, читання та письма; математичні навички; ручні навички; навички інформаційних технологій; навички логічного мислення та навчання; навички вирішення проблем; особистісні та міжособистісні навички; соціальні навички. Формування цих навичок здійснюється засобами основних предметів, до яких належать: мови та література, математика, точні, природничі та технічні науки, соціальна, політична та екологічна освіта, мистецька освіта, фізичне виховання, релігійно-моральне/етичне виховання, орієнтація, консультування та життєві питання.

В навчальних програмах шкіл Італії не має прямого посилання на термін «ключові компетентності». Цей термін увійшов в шкільну систему освіти Італії через запровадження нових процедур оцінювання учнів після закінчення обов'язкового навчання в школі.

У документі, підготовленому Комітетом Академіків для розробки реорганізації основних освітніх етапів та реформи програми, термін «компетентність» визначається як «вміння використовувати знання та вміння в конкретному контексті, здатність діяти в певних умовах використовуючи свої знання для досягнення поставленої мети та створення нових знань (Annali della Pubblica Istruzione, № 3-4 / 2000).

У Програмі реалізації Закону 30/2000, знаходимо ще одне визначення терміну «компетентність» – здатність вільно використовувати знання в конкретному контексті (Annali, 2000).

Незважаючи на те, що в предметних навчальних програмах у школах Італії відсутнє посилання на термін «ключові компетентності» формування

навичок для успішного громадянина Італії покладено на сім предметних областей: мовна освіта (включаючи рідну мову), освіта в галузі історії, громадянських знань та географії, освіта з математики, точних та природничих наук (включаючи здоров'я та екологічну освіту), технічна освіта, мистецька освіта, музична освіта, фізичне виховання.

Шкільна освіта в Нідерландах базується на компетентнісному підході. Однак цей термін не міститься у національній навчальній програмі. Вона визначає цілі навчання, що поділяються на дві категорії: загальні цілі, надпредметні цілі та предметні завдання. У період 1998–2003 рр. в шкільній системі освіти Нідерландів діяли наступні шість загальних цілей навчання:

1. Міжпредметні цілі мали на меті виявити взаємозв'язок між індивідом та суспільством. Учні повинні дізнатися про своє безпосереднє оточення та широке соціальне середовище. Особливу увагу приділялося формуванню усвідомлення власної системи норм і цінностей порівняно з системами інших людей та вміння спілкуватися в ситуаціях відмінностей; формуванню обізнаності про схожість та відмінності між чоловіками та жінками, а також навичкам спілкування; навчання того, як сприймати взаємозв'язок людини та природи в контексті концепції сталого розвитку; розвитку активної громадянської позиції для демократичного та полікультурного суспільства та міжнародної спільноти; формуванню турботи про власну безпеку та навколишнє середовище, включаючи безпеку дорожнього руху; формуванню усвідомлення важливості розвитку технологій, включаючи сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ); формуванню усвідомлення соціальної важливості оплачуваної роботи та волонтерства; формуванню поінформованості про досягнення у галузі мистецтва та культури та можливостей, які вони створюють, включаючи можливості засобів.
2. Навички, пов'язані з діями у повсякденному житті: учні повинні навчитися розвивати певні навички, набуті в школі, намагаючись використовувати сучасні технології. Це передбачало формування вміння спілкуватися нідерландською та англійською мовами, розмовно та письмово; вміння правильно говорити та писати голландською мовою; можливість пошуку, збору та організації інформації з різних джерел; вміння використовувати знання з арифметики (виконання обчислень у пам'яті, застосування арифметичних принципів на практиці, вміння проводити вимірювання та наближення); здатність адаптуватися до гігієнічних, гігієнічних та ергономічних норм; здатність безпечно та ефективно використовувати матеріали та обладнання; комп'ютерна грамотність.
3. Навички навчання: учні повинні навчитися здобувати знання та вміння, використовуючи сучасні технології. Це вимагало формування вміння оцінювати інформацію з точки зору достовірності, репрезентативності та корисності, а також обробки та застосування інформації; здатності застосування набутих додаткових знань та навичок, включаючи вміння

запам'ятовувати, робити конспекти, узагальнювати та сприймати зв'язки із уже наявними знаннями; розуміння письмової та усної інформації; вибору, який передувє аналізу ситуації; систематичний аналіз простих технічних, наукових чи соціальних питань; висловлення особистого досвіду та дотримання інструкцій, використовуючи слова, звуки, зображення та рух; висловлення суджень за допомогою продуманих аргументів.

4. Навички, пов'язані із спілкуванням: учні повинні навчитися розвивати певні соціальні та комунікативні навички на інтерактивній основі. Це повинно проявлятися у дотриманні основних соціальних правил; роботи в команді; використанні відповідних методів обговорення; сприйнятті та розумінні різних суджень та думок; визнанні культурних подібностей та відмінностей, а також відмінностей, пов'язаних із гендерною різноманітністю; вирішенні формальних та неофіційних ситуацій та дотримання формальних та неофіційних правил та процедур; навичок самопрезентації та вміння представляти власну роботу.
5. Навички, пов'язані з аналізом процесу навчання – учні повинні навчитися контролювати процес навчання, аналізуючи власну діяльність. Це має проявлятися у вмінні планування роботи; моніторингу процесу навчання; оцінці власних продуктів та висновки щодо їх майбутнього застосування.
6. Навички, пов'язані з прогнозуванням майбутнього – учні повинні навчитися аналізувати різні варіанти свого майбутнього, оцінюючи минулу діяльність. Особливу увагу слід приділити власним можливостям та інтересам; аналізу різних варіантів подальшого навчання; оцінці ролі та значення знань та вмінь, набутих у школі, з точки зору їх корисності у працевлаштуванні та виконанні професії; аналізі способів проведення вільного часу.

Після впровадження зазначених змін навчальні програми кожного предмету суттєво змінилися. Формування навичок покладено в навчальні програми обов'язкових предметів шкільної освіти: голландську, англійську, другу сучасну іноземну мови (французька чи німецька), історію та знання політики, географії, економіки, математики, фізики та хімії, біології, вивчення навичок, необхідних у повсякденному житті, сучасні інформаційні технології, технології, фізичне виховання та два предмети обрані з мистецтва, музики, драми та танцю.

Для опису основних компетентностей в Австрійській шкільній системі освіти використовують терміни: основні навички, основні компетентності, ключові кваліфікації, «динамічні» навички. Це терміни, що використовуються для опису цього поняття в його широкому розумінні.

Формування предметних компетентностей в навчальних програмах вважається основним завданням школи. Виділяють такі предметні компетентності, як: читання, письмо, лічильник; іноземні мови; знання основних математичних понять; інформаційні технології; предметно-специфічні компетенції (загальні знання про гуманітарні, точні та природничі

та суспільні науки, здобуті незалежно та активно, поєднуючись із здатністю критичного аналізу).

Крім предметних важливе місце в шкільній системі освіти Австрії посідають соціальні: здатність брати на себе відповідальність, здатність до співпраці; творче ставлення та здатність до ініціативи та особисті компетентності: розвиток власних талантів та можливостей; знання власних плюсів і мінусів; саморефлексія.

Реалізація предметних, соціальних та особистих компетентностей реалізовується в рамках обов'язкової освіти через наступні навчальні предмети: релігія, німецька мова, математика, музика, мистецтво та фізичне виховання.

Навчальні плани поділяються на дві частини. Загальна частина містить цілі навчання із заданими навичками та компетентностями та вказівки для вчителів. Детальна частина охоплює зміст викладання окремих предметів, розбитих на шкільні роки. У рамках вищезазначених обов'язкових навчальних предметів студенти повинні розвивати такі вміння та навички:

1. Німецька мова: використання мови як засобу обміну досвідом та поглядами, встановлення контактів, захисту інтересів, придбання, обробки та передачі інформації, висловлювання на конкретні теми, розуміння форм спілкування, що використовуються в книгах та ЗМІ, а також способів їх досягнення ефекти та здатність творчо використовувати мову.
2. Математика: використання математичних понять і операцій у різних ситуаціях; застосування математичних знань та вмінь у повсякденному житті у поєднанні з їх подальшим розвитком; побудова математичних моделей та оцінка сфери їх застосування; відповідальне використання результатів математичних операцій; аналіз взаємозв'язків і понять з використанням математичних знань; завдання на пам'ять, логічне та правильне мислення, критичне мислення, виклад та інтерпретація математичних відносин; здатність самостійно проектувати процес навчання; планування та тестування можливих рішень за допомогою відповідних методик, стратегій навчання та евристичних методів; за допомогою різних пристроїв та інструментів (наприклад, комп'ютерів).
3. Музика: прекрасне сприйняття; уява, вираз і фантазія; здатність до концентрації; готовність вчитися, самодисципліна, навички роботи в команді, спілкування та толерантність; досвід та знання в галузі психологічної, фізичної, соціальної і терапевтичні ефекти музики та можливість їх використання; здатність критично оцінювати художні досягнення.
4. Художня освіта: основні знання спілкування через образ та дизайн; ознайомлення з історією мистецтва, візуальними ЗМІ, екологічним дизайном та естетикою; навички сприйняття та спілкування; уява, фантазія, вираз; основні технічні навички, відкритість, готовність експериментувати; гнучкість і наполегливість; зорове сприйняття; творче та відповідальне використання нових засобів масової інформації; творчість та готовність

діяти; задоволення виконаними завданнями; культурне усвідомлення та толерантність.

5. Фізичне виховання (рух та спорт): здатність розвивати фізичну форму та координацію; вміння виконувати основні та різноманітні фізичні вправи; дізнатися про власні уподобання у галузі спорту та включити ці форми до особистого способу життя; виконання вправ в русі в різних ситуаціях і місцях; вміння співпрацювати, конкурувати та вирішувати конфлікти; критичний і конструктивний підхід до певних форм і тенденцій у спорті, а також до норм і цінностей, пов'язаних зі спортом (Definition, 2001).

Термін «компетентність» в шкільній системі освіти Португалії розглядається як здатність застосовувати знання. Розрізняють загальні та предметні компетентності, які вважаються необхідними для всіх громадян та їх функціонування в сучасному світі. Цей термін розглядається в першу чергу як конкурентоспроможність, яку повинен мати кожен учень, що закінчує загальнообов'язкову школу (загальні компетентності) та конкурентоспроможність, яка стосується конкретного предмета чи предметної області (предметні компетентності).

Трансформація шкільної системи освіти Португалії припадає на 1997-2002 рр., коли зреалізований проект під назвою Projecto de Gestão Flexível do Currículo (гнучкий підхід до реалізації навчальних програм). Тоді розпочалися реформи на рівні основної шкільної освіти та набули загальнодержавного масштабу. Реформа передбачала запровадження компетентнісного підходу два етапи: освітні зміни в початковій (2001-2002 н.р.) та базовій середній (2004-05 н.р.) освітах. Запровадження компетентнісного підходу у навчанні здійснювалося поступово.

Після закінчення обов'язкової шкільної освіти від учнів очікуються наступні ключові компетентності:

- вміння використовувати гуманістичні, природні та технічні знання для інтерпретації явищ навколишньої дійсності та вирішення повсякденних проблем;
- вміння використовувати термінологію з різних галузей гуманістичних, природничих та технічних знань;
- вміти говорити португальською до рівня, який дозволяє вільно спілкуватися та висловлювати власні думки;
- знання іноземних мов настільки, що дозволяє ефективно спілкуватись у повсякденних ситуаціях та розуміти інформацію;
- вміння застосовувати індивідуальні методи роботи та навчання, методи, спрямовані на досягнення передбачуваних цілей;
- можливість пошуку та організації інформації, що сприяє збагаченню знань;
- вміння використовувати відповідні методи вирішення проблем та відповідні стратегії прийняття рішень;
- здатність діяти незалежно, відповідально та творчо;
- вміння співпрацювати у реалізації завдань та проектів;

- вміння використовувати активні методи фізичного розвитку, турбота про здоров'я та психофізичний стан.

Формування ключових компетентностей у португальській системі освіти здійснюється в рамках навчальних предметів:

Перший етап (1–4 класи) – португальська мова, математика, соціальні предмети та навколишнє середовище, вираження (художнє, фізичне / психомоторне), проектна робота, самостійна робота (керована) та громадянське виховання.

Другий етап (5 – 6 класи) – португальська, іноземна мова, історія та географія Португалії, математика, природничі науки, художньо-технічна освіта, музична освіта, фізичне виховання, робота над проектами, самостійна (керована) робота та громадянська освіта.

Третій етап (7– 9 класи) – португальська, дві іноземні мови, історія, географія, математика, природничі науки, фізика / хімія, мистецтво та факультативна музична освіта, танець, театральна майстерня чи інший факультет, технічна освіта, фізичне виховання, проектні роботи, спрямовані дослідження та громадянська освіта.

Предметні компетентності розвиваються в рамках окремих дисциплін. Загальні компетенції, які мають міжкласний характер, формуються в усіх предметах і як частина додаткових занять, що здійснюються в школі або поза школою, але організовуються школою. Нинішня чітка тенденція до навчальних програм на основі компетентностей неодмінно змінить перелік обов'язкових предметів у майбутньому (Currícula Nacional do Ensino Básico, 2001).

Шкільна система освіти Фінляндії в кінці ХХ – початку ХХІ століття зазнала істотних освітніх змін. Реформування здійснювалося поступово: 1 та 2 класи у 2002/03 навчальному році, 3–9 класи у 2004–2006 роках. Характерною особливістю реформи освіти було навчання на основі компетентностей (тобто вміння застосовувати знання) та відхід від цілей, заснованих на предметних знаннях.

Згідно з новими програмами готовність до навчання включає такі навички: грамотність, бажання вчитися та соціальні навички. Ці навички, як і в попередніх навчальних програмах, не називаються основними чи ключовими компетентностями.

Починаючи з 1 серпня 2002 року обов'язкова освіта ставить перед здобувачами наступні цілі:

1. Комплексний розвиток особистості, включаючи підготовку до життя в суспільстві передбачає формування врівноваженої особистості з належною самооцінкою; поваги до людського життя, природи та прав людини; поваги до знань, власної праці та праці інших; фізичного, психічного здоров'я та самопочуття в соціальній групі; хороших манер; відповідальності та вміння співпрацювати; толерантності та довіри до людей, культур та соціальних груп; активну участь у суспільному житті; здатності діяти в демократичному суспільстві; сприяння сталому розвитку.

2. Основні знання та вміння, до яких належать: чутливість до почуттів і потреб людини, усвідомлення релігійних та ідеологічних відмінностей, знання історії, культури та літератури, знання природи та здоров'я, знання економіки та техніки; практичні навички та креативність; навички спілкування (рідна мова, друга офіційна мова, іноземні мови); математичне мислення та вміння ним користуватися; вміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології; навчання мовою, відмінною від рідної, оволодіння знаннями та вміннями, пов'язаними з цією мовою та культурою.

3. Сприяння рівним можливостям освіти та навчанню протягом усього життя: дорослішання та навчання молоді людини як особистості та як члена соціальної групи; самостійний та критичний пошук знань та навичок співпраці; готовність та прагнення до подальшого навчання та навчання протягом усього життя; позитивний само імідж; вміння аналізувати та використовувати знання та вміння (Компетенції ключове, 2002).

Навчальна програма перестала орієнтуватися на знання і почала підкреслювати важливість вміння застосовувати їх в повсякденних ситуаціях. Це означало перехід від програм на основі знань до програм, заснованих на компетентностях. Вчителям було дозволено обирати методи навчання, які вони вважають найбільш доцільними для досягнення цілей, визначених навчальною програмою.

Рамкова навчальна програма для загальноосвітніх шкіл перераховує обов'язкові предмети та компетентності, які слід формувати в рамках цих предметів:

- рідна мова (впевненість у собі, комунікабельність, навички обробки інформації, культурні знання);
- іноземні мови та друга офіційна мова (навички мови, навички спілкування, культурні знання та позитивне ставлення до інших культур, навчання для навчання, навички самооцінки);
- математика (вміння логічно та правильно мислити, вміння вирішувати проблеми);
- біологія, географія, фізика, хімія (знання природи, навколишнього середовища та інших культур, стійкий розвиток, підготовка до активного громадянства);
- релігія/етика (самосвідомість, толерантність та визнання рівних можливостей у полікультурному суспільстві, відповідальність);
- історія та соціальні науки (впевненість у собі, культурні знання, активне громадянство);
- музичне та образотворче мистецтво (емоційно-етичний розвиток, соціальні навички, знання культури);
- економічність та ручна робота (відповідальність за здоров'я та фінанси, чутливість до найближчого оточення, креативність, вміння вирішувати проблеми);
- фізичне виховання (самосвідомість, впевненість у собі, чутливість до проблем охорони здоров'я, соціальні навички);

- консультивання (навички навчання, громадянські навички, впевненість у собі).

У шведській системі освіти термін «ключові компетентності» не міститься в юридичних документах. Це також не відображається в навчальних програмах чи навчальних планах.

На етапі обов'язкової освіти в обов'язковому порядку викладаються такі предмети: англійська, шведська, математика, сучасні іноземні мови (крім англійської), мистецтво, наука (біологія, фізика, хімія), соціальні предмети (історія, географія, релігія, громадянське виховання) та фізичне та медичне виховання.

Фізичне та оздоровче виховання спрямоване на розвиток фізичних, психологічних та соціальних здібностей учнів, а також надати їм необхідні знання про вплив способу життя на здоров'я. Цей предмет допомагає розвивати здатність до співпраці та здатність розуміти та поважати інших, у тому числі людей з іншого культурного походження (Curriculum, Lpo, 94).

В Англії термін «ключові компетентності» використовується для опису тих «загальних навичок, які необхідні для ефективного функціонування особистості в гнучкому, мінливому та конкурентоспроможному робочому середовищі, а також тих, які необхідні у процесі навчання протягом усього життя» (36)

Реформа національної навчальної програми в Англії започаткована в 1995 р. Основна особливість її – збільшення часу на формування трьох ключових навичок: навички спілкування, чисельних навичок та навичок інформаційних технологій.

Починаючи з 2002 року в Англії формування ключових компетентностей покладено на 12 основних предметів: англійська, математика, природа, малювання та технології, інформатика, історія, географія, сучасні іноземні мови, мистецтво, музика, фізкультурна освіта та громадянська освіта.

Національний навчальний план в Англії перераховує ключові компетентностей, пояснює їх значення та розширення можливостей в окремих навчальних програмах.

1. Спілкування: воно складається з навичок говоріння, аудіювання, читання та письма. Навички виступу та аудіювання включають здатність ефективно спілкуватися з різноманітною аудиторією; вміння слухати, розуміти та правильно відповідати на питання інших людей та вміння ефективно брати участь у групових дискусіях. Навички читання та письма включають вміння вільно читати літературні та офіційні тексти та вміння критично оцінювати прочитані тексти; вміння правильно писати тексти для різних цілей і для різних читачів, а також вміння критично аналізувати власні та чужі тексти. Уроки англійської мови та всі інші предмети, в яких важлива англійська мова - це можливості розвивати цю ключову майстерність.
2. Використання чисел: Він складається з вміння рахувати пам'ять і вміння використовувати її в різних контекстах. Навички цієї групи включають знання мови математики, вміння користуватися цією мовою та вміння

використовувати обчислення для обробки даних, розв'язування задач та представлення математичних доказів. Студенти повинні вміти використовувати обчислення на уроках інших предметів, а також у повсякденних ситуаціях. Уроки математики насамперед дають можливість розвивати цю ключову майстерність.

3. Інформаційні технології: Це включає можливість використання різних джерел інформації та засобів ІТ для пошуку, аналізу, інтерпретації, оцінки та подання даних у різних контекстах. Сюди також входить можливість критичного аналізу та оцінки обставин та методів використання ІКТ з точки зору максимального їх ефективного використання. Уміння використовувати Інтернет-джерела інформації вимагає також навичок прийняття рішень, творчого мислення та вміння оцінювати та змінювати методи роботи. Уроки інформатики, а також використання комп'ютерів на уроках інших предметів створюють можливості для розвитку цієї ключової майстерності.
4. Групова робота: Сюди входять навички спілкування в малій групі та перед усім класом, а також вміння працювати з колегами. Співпраця з колегами вимагає соціальних навичок та розуміння потреб інших. Усі навчальні предмети дають можливість співпрацювати у формальних та неформальних ситуаціях, дізнаватися про досвід колег, скористатися тим, що думають, говорять та роблять інші.
5. Підвищення успішності в навчанні: До них належить можливість критично оцінювати власну роботу і власні досягнення, і можливість шукати шляхи їх вдосконалення. Тут необхідно усвідомлювати цілі навчання, вміння оцінювати власний прогрес, бачити перешкоди та проблеми та планувати вдосконалення. Усі навчальні предмети дають можливість підвищити успішність у навчанні.
6. Вирішення проблем: До них відносяться навички та стратегії, які допомагають вирішувати проблеми в навчанні та повсякденних ситуаціях. Вирішення проблем вимагає вміння бачити і розуміти їх, планувати шляхи їх вирішення, слідкувати за ходом їх вирішення і, нарешті, оцінювати отримані результати. Усі навчальні предмети дають можливість розвивати навички вирішення проблем (Kompetencje kluczowe, 2002).

У Шотландській системі освіти термін «ключові компетентності» не зустрічається в літературі, натомість використовується термін «основні навички» (Core Skills), що означає широкі навички, необхідні для повної, активної та відповідальної участі в суспільстві (Kompetencje kluczowe, 2002). Запровадження цього терміну в шкільну систему освіти Шотландії датується 1995 роком в документі під назвою «Основні навички» (табл.).

Таблиця

Базові вміння та їх компоненти у Шотландській системі освіти

Базові вміння	Компоненти	Додаткова інформація
Комунікування	Усне та письмове спілкування	Застосовуються навички ефективного читання, письмо та говоріння. (Включає в себе також мовою жестів для глухих.)

Вміння рахувати	Можливість використання графічної інформації. Можливість використання чисел	Навички правильного підрахунку та ефективного розуміння таблиць, графіків, діаграм, карт.
Інформаційно-технологічні вміння	Використання інформативних технологій	Це стосується застосування операційних, інформаційних систем та програмного забезпечення
Розв'язування проблем	Здатність критично мислити. Майстерність планування та організації. Навички оцінювання	Формування здатності аналізувати проблеми, планувати, приймати рішення та організаційні навички, та оцінка дії для вирішення проблем.
Робота в групах	Робота в групах	Застосування навичок міжособистісних та організації ефективної співпраці з іншими.

Ці основні (базові) навички формуються в рамках конкретних предметів, навчальні програми зосереджуються як на передачі знань і вмінь, так і на формуванні компетентностей (National Guidelines, 2000).

У багатьох країнах Європейського Союзу компетентнісний підхід до навчальних програм застосовується там, де налагоджена міжнародна співпраця.

вісім ключових напрямків, присвячених ключовим компетенціям (Європейська Комісія 2002с):

- спілкування рідною мовою
- спілкування іноземними мовами
- інформаційно-комунікаційні технології
- математична грамотність та компетентність з математики, точних наук та техніки
- підприємництво
- міжособистісні та громадянські компетенції
- вміння вчитися.
- загальна культура.

У 1997 році ключові компетенції стали пріоритетним завданням програми у французькій спільноті Бельгії. В Англії та Уельсі під час реформи Національної програми у 1995 р. зміст обов'язкових навчальних програм було значно зменшено та збільшено можливість приділяти більше часу формуванню ключових навичок, таких як спілкування, використання чисел та інформаційні технології. У шотландській системі освіти у 1994 році чітко сформульована концепція основних навичок. Португалія у 2001 році реформувала національну навчальну програму, спираючись на основні компетенції, що включають загальні компетенції, широкий спектр предметних компетентностей та практичний досвід, який мають здобути всі учні. Парламентом Бельгії у 2002 році було представлено перелік основних компетенцій, які стали основою навчальних програм шкільної освіти. Навчальні програми в Греції, Франції, Ірландії, Нідерландах та Фінляндії враховують розвиток компетентностей, не розділяючи тих, які можна назвати ключовими. Найбільш вагомим є ситуація в Нідерландах. Після тривалих дискусій було прийнято рішення не включати

поняття «ключові компетенції» у навчальні програми. Законодавство Греції підкреслює важливість сталого розвитку особистості та приділяє особливу увагу загальним компетенціям. У Франції немає ключової концепції компетенції в обов'язковій освіті. Однак підкреслюється пріоритетне значення однієї конкретної компетенції, а саме знання мови та володіння французькою мовою.

У сучасній шкільній практиці в Ірландії легко помітити баланс між передачею знань та вмінь та формуванням компетентностей. Однак існує чітка тенденція підкреслювати важливість таких компетентностей, як абстрактне мислення або вміння вирішувати проблеми, не називаючи їх компетентністю.

У Фінляндії навчальні цілі, пов'язані з компетентностями та виражені в законодавстві або основних національних навчальних програмах, визначені лише у навчальних програмах, що розроблені на місцевому рівні.

В Іспанії термін «компетентність» виникає в контексті підготовки до ринку праці, тоді як в загальній освіті термін «навички» використовується для опису результатів навчальних процесів. Тільки в автономній громаді Каталонії спробували скласти перелік основних компетенцій для обов'язкової освіти.

У Швеції було вирішено, що всі цілі навчання слід вважати однаково важливими, а тому ніяких змін у освітянській політиці в цій галузі не планується. Набуття знань та формування демократичних, соціальних та громадянських поглядів є одними з чітко сформульованих освітніх цілей, але не йдеться про формування компетенцій.

У Великобританії низку навичок вважають ключовими компетентностями.

У французькому співтоваристві Бельгії та Португалії загальні та предметні компетенції враховуються однаково, хоча спосіб їх представлення відрізняється. У навчальних програмах Португалії ми спочатку обговорюємо десять загальних ключових компетенцій, які є універсальними, а потім перелік обов'язкових предметів та конкретні ключові компетентності, пов'язані з ними. Інакше це у французькому співтоваристві Бельгії, де як загальні (які називаються універсальними), так і предметні компетентності тісно пов'язані з предметами викладання. Хоча це ще не остаточно підтверджено в офіційних документах, виявляється, що в Німеччині, Австрії та Люксембурзі ключові компетенції включають як загальну, так і предметну компетенцію.

У всіх системах освіти, де ключові компетентності були внесені до навчальної програми, згадуються більш-менш загальні компетенції. Предметні компетенції згадуються лише у двох випадках. Тож загальним знаменником є загальні компетенції, з яких лише три - спілкування, командна робота, вирішення проблем - є у всіх чотирьох обговорюваних системах. Комунікація означає вміння користуватися мовою (як рідною, так і іноземною) в мовленні та письмі, а також здатність висловлювати свої думки та розуміти інших. Робота в команді стосується не лише вміння співпрацювати з іншими людьми, але й здатності організовувати власну діяльність таким чином, що дає можливість

міжособистісні контакти. Розв'язання проблем стосується вміння аналізувати проблеми, планувати навички, приймати рішення та оцінювати результати.

У 2006 році Європейський Парламент та Рада Союзу видали Рекомендацію 2006/962 / ЄС про ключові компетенції. Вони заявили, що ключові компетенції в процесі навчання впродовж життя - це поєднання знань, навичок та ставлення, що відповідають ситуації. Вони особливо необхідні для самореалізації та розвитку особистості, соціальної інтеграції, активної громадянської позиції та працевлаштування. Вони важливі в т.зв. суспільство знань та гарантувати більшу гнучкість робочої сили, що дозволяє їй швидше адаптуватися до постійних змін у світі, що дедалі більше взаємопов'язаний. Вони також є важливим фактором інновацій, продуктивності та конкурентоспроможності та впливають на мотивацію працівників, задоволеність та якість роботи. Люди, яким слід набути ключових компетенцій, є:

Відповідно до Регламенту Ради Європи, ключові компетенції включають: знання, навички та ставлення. Регламент Європейського парламенту виділяє 8 ключових повноважень:

1. спілкування рідною мовою
2. спілкування іноземними мовами
3. математичні компетенції та основні науково-технічні компетенції
4. IT-компетенції
5. Навчання вчитися
6. соціальні та громадянські компетенції
7. ініціативність та підприємництво
8. Культурна обізнаність та самовираження.

У 2006 році Європейський Парламент та Рада Європейського Союзу прийняли Рекомендацію щодо ключових компетенцій для навчання впродовж життя (2006/962 / ЄС). У 2017 році Європейська Комісія розпочала консультацію щодо перегляду старих ключових компетенцій. Комітет з питань освіти обговорив запропоновані рекомендації під час президентства Болгарії, а Рада з освіти прийняла остаточне рішення 22 травня 2018 року.

Трансформація ключових компетентностей в країнах Європейського Союзу

№ з/п	Ключові компетентності 2006	Ключові компетентності 2018
1.	Спілкування рідною мовою	Грамотність
2.	Спілкування іноземними мовами	Багатомовна компетентність
3.	Математична компетентність та основні компетенції в галузі науки та техніки	Математична компетентність та компетентність у галузі науки, техніки та техніки
4.	Цифрова компетентність	Цифрова компетентність
5.	Вчимось вчитися	Особиста, соціальна та навчальна компетентність

6.	Соціальні та громадянські компетенції	Громадянська компетентність
7.	Почуття ініціативи та підприємливості	Компетентність підприємництва
8.	Культурна обізнаність та вираз	Культурна обізнаність та компетентність висловлювати

Кінець ХХ початок ХХІ століття європейська шкільна система освіти характеризується масштабними змінами, які стосуються предмету «Фізична культура».

Реформування шкільного фізичного виховання в деяких країнах Європи підпорядковується національним стратегіям держави, в інших – масштабним ініціативам. В таких державах, як Бельгія (фламандська громада), Болгарія, Чехія, Данія, Іспанія, Австрія, Англія, Польща, Португалія, Хорватія у реформуванні фізичного виховання використовуються національні стратегії, а в німецькій громаді Бельгії, Німеччині, Естонії, Греції, Іспанії, Італії, Австрії, Англії, Ірландії, Кіпрі, Польщі, Португалії, Фінляндії в основі реформування є масштабні ініціативи.

Серед найважливіших національних та масштабних стратегічних ініціатив, можна відзначити важливі програми, які проводяться поза школою:

- Німеччина: «Тренування молоді до Олімпіади»; «Молодіжна підготовка для паролімпійців»; "Федеральні молодіжні ігри".

- Італія: «Моторна грамотність»; «Студентські спортивні ігри»; "Національні фонди на спортивні проекти".

- Австрія: "Стратегії здоров'я дітей"; «Шкільні спортивні ігри»; «Школа і здоров'я».

- Англія: "Стратегія дитячого спорту"; «Створення спортивного середовища для життя»; «Шкільні ігри». (Pignato S, 2013).

Щодо шкільного фізичного виховання, то цей предмет входить до основних предметів в усіх країнах Європейського Союзу та обов'язковий упродовж усього терміну навчання в школі, маючи багато подібностей та відмінностей у різних країнах. У всіх країнах фізичне виховання не обмежується лише досягненням фізичних здібностей, а стосується більш широкого кола здібностей: емоційно-соціальних, пізнавальних, мотиваційних та моральних. Завданнями, встановленими у національних навчальних програмах, є: фізичний розвиток, усвідомлення фізичних можливостей, самооцінки, впевненості в собі, соціальний розвиток, комунікація, конструктивна співпраця з іншими, почуття солідарності, вміння працювати в групі. Цілі фізичного виховання учнів в Італії, Іспанії, Німеччині розглядаються як загальні та якісні цілі, що спрямовані не лише на удосконалення фізичної досконалості, а й на формування навичок здорового харчування, боротьби з ожирінням, особистої гігієни. У Франції та Англії визначають результати навчання з фізичного виховання з кількісної точки зору, а саме більше часу присвячують бігу, плаванню або іншим видам рухової активності.

В інших країнах застосовують інтегрований підхід у фізичному вихованні. У північних країнах у фізичному вихованні використовують карти та інші засоби орієнтації в природних умовах; у Німеччині та Норвегії правила дорожнього руху для пішоходів та велосипедистів є частиною навчальної програми предмету. У Литві, Фінляндії, Словенії та Австрії були введені заходи, які заохочують усіх вчителів включати фізичні навантаження в різні шкільні дисципліни за зразком Маколінської «Школи переїзду» у Швейцарії. Національна рада освіти Фінляндії пропонує у початковій школі збільшити удвічі години фізичного виховання разом із музикою та дизайном.

У багатьох країнах Європейського Союзу в навчальні програми з фізичного виховання внесені такі види рухової активності, як: легка атлетика, танці, ігри, гімнастика, здоров'я та фітнес, орієнтування, плавання, зимові види спорту. Школи мають великий запас самостійності для створення навчальних програм. Велика увага приділяється медичній освіті, яка включає навчальні маршрути щодо: фізичного, особистого та соціального благополуччя; профілактики захворювань; гігієни; безпеки; статевого виховання; харчування; соціальні узалежнення та небезпеки для здоров'я (алкоголь, куріння, наркотики).

Кількість годин, відведених на фізичне виховання у тижневому навантаженні на учня в більшості країн Європейського Союзу встановлюється центральними органами влади (Pignato S, 2016).

В оцінюванні навчальних досягнень з фізичного виховання в європейських країнах застосовують два підходи: формувальне оцінювання, яке здебільшого застосовується в початкових класах, є якісним та описовим і спрямоване на висловлювання учнів щодо їхніх досягнень упродовж конкретного періоду часу та підсумкове оцінювання. Підсумкове оцінювання здійснюється за допомогою балів (від 1 до 10) або літер (від А до Е). Це такі країни, як Німеччина, Франція, Австрія. Лише формувальне оцінювання під час фізичного виховання використовується в Данії та Північній Ірландії. Половина країн використовують обидва методи, хоча підсумковий підхід є дещо частішим.

Щодо кадрового забезпечення, то у початкових школах існує три способи: фізичне виховання викладають учителі початкових класів, фахівці (Німеччина, Франція, Італія, виключаючи початкову школу) або обидва. Це залежить від ресурсів школи та рівня самостійності. У середній школі уроки фізичного виховання проводять спеціалісти. При цьому, при проведенні уроків у початкових класах учителі повинні мати ступінь бакалавра як мінімальну кваліфікацію. У середніх класах в Іспанії, Франції, Німеччині, Італії викладачі мають мати рівень магістратури. Такої вимоги не має в Англії та Норвегії (Pignato S, 2016).

В країнах Європи значна увага приділяється системі шкільного спорту. В багатьох країнах заняття в позанавчальній проводиться у трьох напрямках: змагання чи інші заходи; рухова діяльність, пов'язана з поліпшенням здоров'ям; заходи для «повсякденної шкільної діяльності».

Реформування фізичного виховання в країнах Європейського Союзу можна окреслити в чотирьох напрямках:

- 1) запровадження нової освітньої політики, нові національні стратегії та широкомасштабні заходи спрямовані на розвиток фізкультурної та спортивної освіти (Данія);
- 2) реформування змісту навчального предмета, навчальних програм, кількості годин та оцінювання навчальних досягнень учнів; пріоритетне значення спортивних змагань (Англія, Франція);
- 3) удосконалення кадрового забезпечення предмету: мінімальний рівень освіти, професіоналізм учителів;
- 4) модернізація, оновлення матеріально-технічної бази закладів освіти, інвентарю, покращення спортивних споруд.

У початковій школі Італії реформа Моратті назвала фізичне виховання «наукою про мотор та спорт»; Фіороні (2007) перетворив його на «тіло і рух у дитячій школі»; чинні національні настанови (2012 р.) для початкових та середніх шкіл першого класу визначають фізичне виховання, тоді як у вказівках до середньої школи (2010 р.) вони говорять про «моторні та спортивні науки».

Роль предмету у формуванні КК (Малгожата Кулик)

У основній програмі загальної освіти можна знайти вирази, які пов'язують школу з рекомендаціями Європейського парламенту:

- *компетентність спілкуватися рідною мовою та іноземною мовою* (зміст, що стосується нормативних актів, будови тіла, функцій окремих систем людини, структур управління спортивно-рекреаційними заходами ..., на спортивних змаганнях, стандартний прилад для вимірювання змін в організмі, незвичайні розважальні ігри інших народів ...)
- *математичні компетенції та основні науково-технічні компетенції* (студент практикує математичне мислення і в інших класах, наприклад, вимірює фізичну підготовленість, підраховує очки в командних іграх, відстежує зміни у розвитку, розробляє процедуру медичного тренінгу відповідно до власних здібностей, модифікує поведінку вільного часу та організація обраних форм оздоровчої, рекреаційної та спортивної діяльності)
- *здатність ефективно використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології - складова ІТ-компетенцій* (самодіагностика фізичних зусиль, моніторинг рекреаційних, оздоровчих та спортивних тренувань із використанням сучасного вимірювального обладнання - доступне у мобільних телефонах, Інтернеті ...)
- *елемент компетенцій навчання, спілкування рідною мовою та іноземною мовою, інформаційні технології* (вміння використовувати літературу, пов'язану з автовихованням рухових навичок, доглядом та оздобленням тіла, здоровим харчуванням, використанням добавок та фармакологічних засобів у розвитку фізичної підготовленості та роботі над естетикою тіла)

- *навички навчання* (самоосвіта для участі у фізичній культурі, самокерування власним розвитком фізичної підготовленості, рекреаційні навички, поведінка вільного часу та здоров'я ...)
- *елемент комунікативних навичок рідною та іноземною мовами, а також соціальною та громадянською мовою* (співпраця, співпраця в іграх, діяльності, організація фізичної активності, відповідальність за безпеку партнера під час фізичних навантажень, ...).
- *компетентність, ініціативність та підприємництво* (перераховує місця, споруди та пристрої в безпосередній близькості, які можна використовувати для фізичної активності, організовує обрану діяльність або гру на рух серед однолітків, використовуючи спрощені правила, перелічує людей, до яких слід звернутися за допомогою в ситуації загроза здоров'ю чи життю, організовує вибрану спортивно-оздоровчу гру серед однолітків ...)
- *компетентність культурної обізнаності та висловлювання* (виконує будь-яку гімнастичну або танцювальну процедуру на основі власного вираження рухів, бере участь у рекреаційній грі, яка прибуває з іншої європейської країни).

Література:

1. Andreff W. Public and private sport financing in Europe: the impact of financial crisis / W. Andreff // 84th Western Economic Association International Conference. – Vancouver. – 2009. – June 29th –July 3rd.
2. Annali della Pubblica Istruzione, № 3-4 / 2000.
3. A Curriculum for Excellence : The Curriculum Review Group. – Edinburgh : Scottish Executive, 2004. – 18 p.
4. Analysis of Attitudes to educational reforms in Ukraine of Physical Education teachers and primary education teachers / Natalia Moskalenko, Ivanna Bodnar, Nataliya Sorokolit, Olga Rymar, Alla Solovey // Society. Integration. Education : proceedings of the International Scientific Conference (May 22th -23th). – Rēzekne, 2020. – Vol. 2. – P. 119– 129.
5. *Assessing Learning-to-Learn. A Framework*, Centre for Educational Assessment Helsinki University, in collaboration with the National Board of Education in Finland, Helsinki, Finland 2002.
6. Attainment Targets 1998-2003, Basic secondary education in the Netherlands, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, The Hague, 1998.
7. Corsi-Bunker, A. (2011). Guide to the education system in the United States. Primary and secondary education. *University of Minnesota. International Student & Scholar Services*. Viitattu, 4, 2014.
8. Currícula Nacional do Ensino Básico – Competências Essenciais. – Режим доступу: http://www.deb.min-edu.pt/rcurricular/nota_apresentacaoCE.htm.
9. Curriculum for the compulsory school system, the pre-school class and the leisure-time centre (Lpo 94) <http://www.skolverket.se/pdf/lpoe.pdf>

10. Department for Education and Skills. Every child matters. Green paper. Presented to Parliament by the Chief Secretary to the Treasury by Command of Her Majesty, September 2003. – Norwich : The Stationery Office, 2003. – 112 p.
11. Department for Education and Skills. Five Year Strategy for Children and Learners. Presented to Parliament by the Secretary of State for Education and Skills by Command of Her Majesty. July 2004. – London : Crown, 2004. – 110 p.
12. Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundation (DeSeCo), Country report for Austria, OECD 2001.
13. DEPARTMENT FOR EDUCATION AND SKILLS (DfES) (2002). *Education and Skills: Investment for Reform*. London: DfES: <http://www.dfes.gov.uk/2002spendingreview/> [15 August 2002].
14. EURYBASE 2001, http://www.eurydice.org/Eurybase/frameset_eurybase.html.
15. European Commission/EACEA/Eurydice, (2013). *Physical Education and Sport at School in Europe Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
16. Hardman K. An up-date on the status of physical education in schools worldwide: technical report for the World Health Organization / Hardman K. – Geneva, Switzerland: World Health Organisation, 2003. –14 p.
17. Hardman K. The Situation of Physical Education in Schools: A European Perspective / Hardman K. // Human Movement, 2008. – T. 9. – №1. – P. 5 – 18.
18. Kompetencje kluczowe. Realizacja koncepcji na poziomie szkolnictwa obowiązkowego. Eurydice Sieć informacji o edukacji w Europie. Bruksela: Europejskie Biuro Eurydice, 2002. 183 p. http://biblioteka-krk.ibe.edu.pl/opac_css/doc_num.php?explnum_id=502.
19. КМК (1994). Empfehlungen zur Arbeit in der Grundschule [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.kmk.org>
20. Kulik M. V 2019 Jak zachęcić dziecko (młodzież) do aktywności fizycznej i jak uczyć kompetencji kluczowych na lekcjach wychowania fizycznego (z wykorzystaniem zabaw i gier podwórkowych). <http://www.cen.edu.pl/Materialy-metodyczne,107/V-2019-Jak-zachecic-dziecko-mlodziez-do-aktywnosci-fizycznej-i-jak-uczyc-kompetencji-kluczowych-na-lekcjach-wychowania-fizycznego-z-wykorzystaniem-zabaw-i-gier-podworkowych,697.html>.
21. McKenzie, T. L., & Lounsbury, M. A. (2009). School physical education: The pill not taken. *American Journal of Lifestyle Medicine*. 3(3), 219–225.
22. National Core Curriculum for Years 1 and 2 of Basic Education, National Board of Education, Helsinki 2002.
23. Naul R. Concepts of Physical Education in Europe / Naul R. // Physical Education: Deconstruction and struction. – Issues and Directions, Edition: 1st, Publisher: Schorndorf: Hofmann, Edi Hardman K., pp.35–52 – Режим доступа: https://www.researchgate.net/publication/260096002_Concepts_of_Physical_Education_in_Europe.
24. National Guidelines: The Structure and Balance of the Curriculum – Guide for Teachers and Managers, Learning & Teaching Scotland 2000, ISBN 1 85955 707 4.

25. Pignato S, Coppola R, Manzo G. Comparative evaluation of models for teaching physical education. <https://ojs.pensamultimedia.it/index.php/siref/article/view/1885>.
26. The National Curriculum. Handbook for Primary Teachers in England. Key Stages 1 and 2. – London : DfEE, QCA, 1999. – 192 p.
27. Sielatycki Mirosław. Kompetencje nauczyciela w Unii Europejskiej <http://www.cen.uni.wroc.pl/Pliki/13.pdf>
28. Sorokolit N. Reform of Physical Education in Ukraine at the Present State / N. Sorokolit // 6 th international conference on science, culture and sport. – 2018. – P. 131.
29. Syllabuses 2000 for the compulsory school, *Skolverket*. – Режим доступу: <http://www.skolverket.se/pdf/english/compsyll.pdf>
30. Shuayb M. Aims and Values in Primary Education: England and other Counties. Primary Review Research Survey ½. Interim Report / Maha Shuayb, Sharon O'Donnell. – Cambridge : The Primary Review, 2008. – 38 p.
31. Sweden. Ministry of Education and Science. Curriculum for Compulsory Schools (Lpo 94). – Stockholm : Ministry of Education and Science, 1994. – 18 p.
32. Tools for children fitness in the physical education of primary school pupils / Olga Rymar, Alla Solovey, Nataliya Sorokolit, Uliana Shevtsiv, Vasyl Matviiv // Society. Integration. Education : proceedings of the International Scientific Conference (May 22th -23th). – Rēzekne, 2020. – Vol. 3. – P. 540–551.
33. Turchyk I., Sorokolit N., & Tjupak B. (2020). Formation of civic and social competences by means of physical education. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15. Scientific and Pedagogical Problems of Physical Culture (physical Culture and Sports)*, (1(121)), 102–107. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1\(121\)20.20](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2019.1(121)20.20).
34. Wąsowicz Katarzyna. Kompetencje kluczowe w procesie wychowania fizycznego. <https://docplayer.pl/130499900-Kompetencje-kluczowe-w-procesie-wychowania-fizycznego.html>
35. Zagłówek, H. (2011). Physical Education in Norway. *Journal of Physical Education & Health*, 2012, vol. 1 (2), 17–25.